

16.5.2022

OKV/997/21/2022

OKV/997/21/2022-OKV-2

VALTIONEUVOSTON OIKEUSKANSLERI

Oikeusministeriö

Viite:

Oikeusministeriön lausuntopyyntö 28.3.2022, VN/3528/2021

Asia:

Lausuntopyyntö mietinnöistä koskien yhdenvertaisuuslain osittaisuudistusta

Yhdenvertaisuuslain osittaisuudistusta on valmisteltu työryhmässä ja alajaostossa, jotka asetettiin ajalle 10.6.2021-31.5.2022. Molemmille kokoonpanoille on asettamispäätöksessä annettu omat tehtävät ja molemmilla on ollut niissä itsenäinen toimivalta. Työryhmä ja alajaosto ovat valmistelleet omat erilliset mietintönsä hallituksen esitysten muotoon:

- Hallituksen esitys eduskunnalle yhdenvertaisuuslain, yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnasta annetun lain ja yhdenvertaisuusvaltuutetusta annetun lain muuttamisesta
- Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi yhdenvertaisuuslain ja työsuojelun valvonnasta ja työpaikan työsuojeluyhteistoiminnasta annetun lain 13 §:n muuttamisesta

Työryhmän tehtävänä on ollut selvittää ja arvioida yhdenvertaisuuslain toimivuuden ongelmakohtia ja mahdollisia muutostarpeita ja ajantasaistaa lainsäädäntöä osittaisuudistuksessa toimeksiannossa katsotuin osin kuitenkin niin, ettei täysin uusille toimijoille aseteta uusia velvoitteita muuten kuin mitä hallitusohjelmaan on kirjattu.

Erityisesti työelämään liittyvän syrjinnän käsittelyä varten kootun alajaoston tehtävänä on ollut arvioida työsuojeluviranomaisen tehtävien ja toimivallan riittävyyttä ja mahdollisia muutostarpeita yhdenvertaisuuslain valvonnassa, arvioida mahdollisuutta laajentaa yhdenvertaisuusvaltuutetun toimivaltaa työsyryjinnänkysymyksissä niin, että sen toimivalta

OIKEUSKANSLERIN VIRASTO

täydentäisi aluehallintovirastojen toimivaltaa ja vahvistaisi oikeusturvaa ja oikeusturvan saatavuutta ja arvioida samalla yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan toimivaltaa työsyöjintään liittyvissä asioissa.

Yhdenvertaisuuslain uudistamisen tueksi tehdyn yhdenvertaisuuslain toimivuutta tarkastelevan hankkeen (VN-TEAS hanke) tulokset on julkaistu 25.11.2020. Tarkemmat tiedot tuloksista löytyvät osoitteesta: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/162552>.

Lausunto on laadittu ja ryhmitelty lausuntopalvelun kysymyksenasettelun mukaisesti lausuen kuitenkin vain niiden kysymysten osalta, joihin oikeuskansleri on tässä vaiheessa katsonut perustelluksi kiinnittää huomiota.

Kommentit työryhmän mietinnöstä

Velvollisuus edistää yhdenvertaisuutta varhaiskasvatuksessa

Mitä mieltä olette ehdotuksesta, jolla yhdenvertaisuussuunnittelovelvollisuus ja yhdenvertaisuuden edistämisen velvollisuus laajenisivat koskemaan varhaiskasvatuksen järjestäjiä ja palveluntuottajia?

Mitä mieltä olette ehdotuksesta, että kunta vastaisi siitä, että sen alueella toimiville perhepäivähoidon ja kunnallisen avoimen varhaiskasvatuksen toimijoille laaditaan toimipaikkakohtaisen suunnitelman sijaan yhteistyössä näiden toimijoiden kanssa yhteiset yhdenvertaisuussuunnitelmat?

-

Häirintä

Mitä mieltä olette ehdotuksesta koskien häirinnän määritelmän muuttamista siten, että se sisältäisi myös ihmisryhmään kohdistuvan häirinnän?

Mitä mieltä olette ehdotuksesta, jonka mukaan lakiin kirjattaisiin, että varhaiskasvatuksen ja koulutuksen järjestäjän menettely on syrjintää, jos ne laiminlyövät puuttua tiedossaan olevaan häirintään?

Mietinnössä ehdotetaan muutettavaksi yhdenvertaisuuslain 14 §:n säännöstä häirinnästä siten, että lain säännöksestä ilmenee, että häirintä voi kohdistua yksilön lisäksi myös ihmisryhmään. Kuten mietinnössä on todettu, muutos vastaisi sanamuodoltaan kumotun yhdenvertaisuuslain sanamuotoa. Kuten mietinnössä on edelleen todettu, nykyisen yhdenvertaisuuslain esityöt ilmentävät, että nykyisen yhdenvertaisuuslain 14 § on tarkoitettu sovellettavaksi myös ihmisryhmään kohdistuvaan häirintään. Näistä lähtökohdista pidän sinänsä kannatettavana ehdotusta, jolla täsmennetään ja selkeytetään häirinnän ulottumista ihmisryhmään siten, että seikka ilmenee lain säännöksestä. Asian jatkovalmistelussa voisi mahdollisesti vielä harkita, onko lain sovellettavuuden ja eri osapuolten oikeusturvan kannalta ihmisryhmään kohdistuvan häirinnän määritelmä riittävän selvä.

Asian vieminen lautakuntaan ilman yksilöityä asianomistajaa

Mitä mieltä olette ehdotuksesta, jonka mukaan yhdenvertaisuusvaltuutettu tai yhdenvertaisuutta edistävä yhteisö voisi viedä yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakuntaan myös sellaisen syrjintää tai vastatoimia koskevan asian, jossa ei ole yksilöitävissä tiettyä asianomistajaa?

Mietinnössä ehdotetaan muutettavaksi yhdenvertaisuuslain 21 §:n 2 momentin sääntelyä niin, että asia voidaan viedä käsiteltäväksi yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakuntaan ilman, että asiassa on nimetty asianomistaja. Ehdotettu muutos on perusteltu ja johdonmukainen ottaen huomioon mietinnössä esitetty tasa-arvolain 20 §:n tulkinta siitä, ettei asian vieminen lautakuntaan edellytä tietyn asianomistajan nimeämistä. Tasa-arvolain ja yhdenvertaisuuslain valvontajärjestelmät eroavat tältä osin toisistaan. Näin ollen pidän ehdotusta kannatettavana.

Kohtuulliset mukautukset

Mitä mieltä olette ehdotuksesta koskien kohtuullisia mukautuksia?

-

Hyvitys

Mitä mieltä olette ehdotuksesta, jonka mukaan yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta voisi määrätä hyvitystä?

Ehdotuksen mukaan sekä yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnalla että käräjäoikeuksilla olisi toimivalta määrätä hyvitystä. Lautakunnan ja tuomioistuinten toimivallan jaosta säädettäisiin laissa. Mitä mieltä olette ehdotuksesta koskien käräjäoikeuksien ja yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan toimivallan jakoa hyvitysasioissa?

Ehdotuksen mukaan yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan menettelyssä noudatetaan asian käsittelyn ja selvittämisen, suullisen käsittelyn ja oikeudenkäyntikulujen osalta oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain säännöksiä ja näihin liittyviä julkisuussäännöksiä ja muilta osin täydentävästi hallintolakia. Mitä mieltä olette ehdotuksesta koskien yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnassa noudatettavaa menettelyä hyvitysasian käsittelyssä?

Mitä mieltä olette ehdotuksesta, jonka mukaan hallintotuomioistuimessa vireillä olevassa asiassa voitaisiin vahvistaa ratkaisuksi sovinto hyvitysasiaa koskevalta osalta?

Mietinnössä ehdotetaan, että yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta voisi määrätä hyvitystä syrjinnän uhrille sen toimivaltaan kuuluvissa asioissa. Pidän sinänsä kannatettavana ehdotusta, jonka tavoitteena on luoda syrjintää kokeneelle matalan kynnyksen oikeusturvakanava. Totean yleisellä tasolla suhtautuvani sinällään kannustavasti alhaisemman kuluriskin oikeussuoja- ja riidanratkaisuforumien kehittämiseen. Pidän epätarkoituksenmukaisena mietinnössäkin nykytilan arvioinnissa todettua tilannetta, jossa kanteen nostava henkilö voi joutua ottamaan riskin jopa suuremmista kuluista kuin mikä saatavissa oleva hyvitys mahdollisesti olisi.

Muutoksen yhteydessä olisi tarpeen huolehtia siitä, että keskeisistä menettelyllisistä takeista säädetään riittävän tarkasti lain tasolla ja varmistutaan niiden toteutumisesta lautakuntamenettelyssä. Jatkovalmistelun yhteydessä voitaneen pyrkiä syventämään ja selkeyttämään lautakunnan rooliin ja menettelysäännöksiin liittyvää tarkastelua.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan kokoonpanoa ja menettelyjä koskevat muutokset

Mitä mieltä olette ehdotuksista koskien yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan kokoonpanoa ja menettelyjä (esim. jaostojen kokoonpano, vahvennettu jaosto, asian tutkimatta jättäminen, sidonnaisuusilmoitukset)?

-

Esityksen vaikutukset

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetuilla muutoksilla olevan?

-

Muut huomiot esityksestä

Onko teillä muita huomioita esityksestä?

En tässä vaiheessa katso tarpeelliseksi enemmälti lausua säätämisyjärjestyksestä. Työryhmän mietinnössä on myös luonnos hallituksen esityksen perusteluiden luvuksi esityksen suhteesta perustuslakiin ja säätämisyjärjestykseksi. Luku täsmentyy varmasti vielä jatkovalmistelussa muutenkin esitykseen tehtävien muutosten johdosta. Esimerkiksi hyvityksen vaatiminen yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnassa ja sen vaikutukset lautakunnan asemaan ja menettelyllisiin vaatimuksiin on tällainen muutos.

Kommentit työelämän alajaoston mietinnöstä

Yleiset huomiot esityksestä

Yleiset huomionne työelämän alajaoston esityksestä

- -

Työnantajan velvollisuus edistää yhdenvertaisuutta (7 §)

Mitä mieltä olette ehdotuksesta, jossa täsmennetään mitä työnantajan tulee ottaa huomioon arvioidessaan työpaikan yhdenvertaisuustilannetta?

Mitä mieltä olette ehdotuksesta, jonka mukaan yhdenvertaisuussuunnitelman tulisi jatkossa sisältää myös työpaikan yhdenvertaisuuden arvioinnin johtopäätökset?

-

Yhdenvertaisuusvaltuutetun tehtävät ja toimivalta (19 §)

Mitä mieltä olette ehdotuksesta, jonka mukaan yhdenvertaisuusvaltuutetulla olisi oikeus antaa lausunto työsuojeluviranomaisen käsiteltävänä olevassa asiassa (22 §:n tarkoittamissa tapauksissa)?

Mitä mieltä olette ehdotuksesta, jonka mukaan yhdenvertaisuusvaltuutetulla olisi mahdollisuus toimia ulkopuolisena asiantuntijana työsuojeluviranomaisen toimivaltaan kuuluvassa asiassa?

-

Työsuojeluviranomaisen tehtävät ja toimivalta (22 §)

Mitä mieltä olette ehdotuksesta, jossa työsuojeluviranomaisen valvontatoimivaltaa täsmennetään koskemaan työelämää?

Mitä mieltä olette ehdotuksesta, jonka mukaan työsuojeluviranomaisen on varattava yhdenvertaisuusvaltuutetulle tilaisuus lausunnon antamiseen asioissa, joilla on yhdenvertaisuuslain tulkinnan kannalta merkitystä?

Mitä mieltä olette ehdotuksesta, jonka mukaan työsuojeluviranomainen voi lain tulkinnan kannalta merkittävässä yksittäistapauksessa käyttää apunaan yhdenvertaisuusvaltuutettua asian selvittämisessä?

Mitä mieltä olette työsuojeluviranomaisen tiedonvälitykseen liittyvistä ehdotuksista?

-

Kehotusmenettelyn laajentaminen (työsuojelun valvontalaki 13 §)

Mitä mieltä olette ehdotuksesta, jossa työsuojeluviranomaisen kehotusmenettelyä laajennetaan koskemaan myös työnantajan velvollisuutta arvioida ja edistää yhdenvertaisuutta (7§:n 1 momentti)?

-

Vaihtoehtoiset ratkaisut

Jos näkemyksenne mukaan yhdenvertaisuusvaltuutetun toimivaltaa tulisi laajentaa kaikkiin työelämän syrjintä- ja yhdenvertaisuuskysymyksiin, miten ratkaisisitte yhdenvertaisuusvaltuutetun ja työsuojeluviranomaisen päällekkäiseen toimivaltaan liittyvät kysymykset?

Jos näkemyksenne mukaan yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan toimivaltaa tulisi laajentaa työelämän syrjintä- ja yhdenvertaisuuskysymyksiin, mitkä työelämäasiat soveltuisivat lautakuntakäsittelyyn?

-

Vaikutusarvioinnit

Yleiset huomionne esityksen arvioiduista vaikutuksista

Huomionne taloudellisista vaikutuksista

Huomionne vaikutuksista viranomaisten toimintaan

Huomionne yhteiskunnallisista vaikutuksista

Onko jokin olennainen vaikutus jäänyt esityksessä arvioimatta tai liian vähäiselle arvioinnille? Jos on, mikä?

-

Tämä asiakirja on allekirjoitettu sähköisesti.

Oikeuskansleri

Tuomas Pöysti

Vanhempi oikeuskanslerinsihteeri

Maija Salmi Lipiäinen